

GİRİŞ.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüdudlarda Azərbaycan Respublikasının məqsəd və funksiyalarını həyata keçirən, qanunvericiliyə uyğun olaraq yaradılmış və dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən dövlət qulluqçularının qurumu dövlət orqanı adlanır. Dövlət orqanının bölməsi bu orqanın qanunvericilik aktlarında nəzərdə tutulmuş, yaxud müəyyən edilmiş funksiyalar çərçivəsində həmin orqanın səlahiyyətlərinin bir hissəsini həyata keçirir.

Dövlət orqanlarında vəzifələr həmin vəzifələrin funksiyalarının məzmunundan, səlahiyyətlərinin mənbəyindən və tutulması üsullarından asılı olaraq inzibati və yardımçı vəzifələrə bölünür.

Siyasi vəzifələri tutan şəxslərin hüquqi statusu başqa qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur və bu qanunda başqa hal nəzərdə tutulmayıbsa, bu qanunun qüvvəsi onlara şamil edilmir.

İnzibati vəzifələr dövlət orqanları aparatları və bölmələri rəhbərlərinin, onların müavinlərinin, habelə dövlət qulluğunda çalışan mütəxəssislərin vəzifələridir. İnzibati vəzifə tutan şəxsin hüquqi statusu müvafiq orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən qanunvericilik aktları ilə, habelə vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

Yardımçı vəzifələr dövlət orqanlarında texniki işləri həyata keçirən dövlət qulluqçularının (kargüzar, makinaçı, kuryer, arxiv qeydiyyatçısı, liftçi, sürücü və sair işçilərin) vəzifələridir. Yardımçı vəzifə tutan şəxsin hüquqi statusu müvafiq orqanın səlahiyyətlərini müəyyən edən qanunvericilik aktları ilə, habelə vəzifə təlimatları ilə müəyyən edilir.

1. İCRA HAKİMİYYƏTİ ORQANI.

Azərbaycan Respublikasında dövlət hakimiyyəti hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipi əsasında təşkil edilir. Bunlar aşağıdakıları əhatə edir:

- Qanunvericilik hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi həyata keçirir;
- İcra hakimiyyəti Azərbaycan Respublikası Prezidentinə mənsubdur;
- Məhkəmə hakimiyyətini Azərbaycan Respublikasının məhkəmələri həyata keçirir.

Burada göstərilir ki, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətləri qarşılıqlı fəaliyyət göstərir və öz səlahiyyətləri çərçivəsində müstəqildirlər.

Müasir sivilizasiya, həyatın digər sahələrində olduğu kimi dövlət quruculuğu sahəsində də əldə edilən yeni-yeni nailiyyətlərlə xarakterizə edilir.

İdarəetmə forması kimi prezidentli respublika ilk dəfə 1787-ci ildə ABŞ-ın Konstitusiyasında təsbit edilmişdir. Müxtəlif dövlətlərdə prezidentlik institutu ayrı-ayrı dövrlərdə idarəetmə formasından asılı olaraq tətbiq olunmuşdur. Bu mənada bizim respublikamızda prezidentlik institutunun bir sıra səciyyəvi xüsusiyyətləri vardır. Məlum olduğu kimi, dövlətçiliyimizin inkişafı tarixi çox mürəkkəbdir. 1917-ci ildə baş verən sosialist inqilabı respublikamızın ictimai-siyasi həyatına əsaslı təsir göstərirdi ki, bu da respublikamızın SSRİ-nin tərkibinə daxil olması ilə başa çatdı. Sonrakı SSRİ Konstitusiyalarında isə Sovet dövlətçiliyi dövründə obyektiv olaraq prezidentlik institutuna yer ayrılırdı. İstər 1924-cü il SSRİ Konstitusiyası, istərsə də sonrakı konstitusiyalar oktyabr inqilabının «bütün hakimiyyət sovetlərə» şüarından çıxış edərək kollektiv dövlət rəhbərliyi prinsipinə üstünlük verirdi. Həmçinin sovet Konstitusiyaya nəzəriyyəsi və praktikasi son dövrlərə qədər prezidentlik institutunun tətbiqini zəruri edən hakimiyyətin bölgüsü prinsipini, tamamilə rədd edirdi. O dövrdə qəbul edilən eyni qayda analoji olaraq respublikamız üçün də xarakterik idi. SSRİ-nin ictimai-siyasi və dövlət-hüquqi institutlarının təkmilləşdirilməsi, islahatı ilə bağlı problemlər 1985-ci ildən etibarən ciddi şəkildə müzakirə olunmağa başladı. Bu problemlərdən ən başlıcaları hakimiyyətin bölgüsü, dövlət orqanları sisteminin formalaşdırılmasının əlverişli variantlarının müəy-

yən edilməsi, həmçinin, hüquqi dövlət ideyasının formalaşdırılmasının həyata keçirilməsi və s. idi.

Orqanı hər şeydən əvvəl təşkilat, kollektiv və ya idarə olunan insanlar qrupu kimi xarakterizə etmək olar.

İcra hakimiyyəti orqanı iqtisadi, sosial-mədəni və inzibati-siyasi sahələrdə icraedici-sərəncamverici fəaliyyəti həyata keçirən və qanunvericiliyə uyğun olaraq yaradılmış dövlət qulluqçularının qurumudur.

İcra hakimiyyəti orqanlarının əsas əlamətləri aşağıdakılardır:

- Onlar idarəetmə fəaliyyətini həyata keçirirlər.
- Daxilli təşkilati quruluşa malikdirlər.
- Dövlət-hakimiyyət səlahiyyətlərinə malikdirlər.
- Büdcənin icrası məsələlərində müvafiq orqanların nəzarəti altında olurlar.
- Müvafiq səlahiyyətlərə malikdirlər.
- Operativ müstəqilliyə malikdirlər.
- Bir qayda olaraq, daimi ştata malikdirlər.
- Yuxarı orqanlar tərəfindən təşkil edilirlər.
- Onların təşkili, strukturu və fəaliyyət qaydaları, əsasən, inzibati-hüquqi normalar ilə tənzimlənir.

İcra hakimiyyəti orqanlarında – mərkəzi orqanlardan başlayaraq, aşağı təbəqəli orqanlar kimi (rayon, şəhər, bütün işçilər) xidməti heyətindən başqa müxtəlif səlahiyyətləri həcmində malik olmalarına baxmayaraq, eyni növ əməklə məşğuldurlar, onların hamısı idarəçiliyin müxtəlif funksiyalarının həyata keçirirlər. Onların işi idarəçilik fəaliyyətinin növlərindən biridir. Müəssisədə (təşkilatlarda) bu işlər isə başqa formadadır. Burada əmək kollektivini təşkil edən şəxslər müxtəlif xarakterli fəaliyyətlə məşğuldurlar.

“Yerli İcra Hakimiyyəti haqqında” 16 iyun 1999-cu il tarixli əsasnaməyə uyğun olaraq kollektivin bir hissəsi istehsal prosesində məşğuldur, maddi nemətlər istehsal edir, digər hissəsi isə idarəçilik, hakimiyyət-təşkilati fəaliyyəti həyata keçirirlər. İcra hakimiyyəti orqanlarının inzibati-hüquqi statusu 3 qrup normalardan ibarətdir: